

LBRIS

We know
books

Gilles Châtelet

**SĂ TRĂIM ȘI
SĂ GÂNDIM CA PORCII**

Despre îndemnul la invidie și
la plictiseală în democrațiile-piață

Traducere din limba franceză și prefață de Claudiu Gaiu

Alexandria
Publishing House

Cuprins

[Prefață]	5
Avertisment	17
1. Seară în roșu și auriu la Palace. Despre intrarea Franței în societatea terțiară	27
2. Despre haos ca impostură și despre autoreglare ca neoconservatorism festiv	41
3. Robinsonii-particule ai lui Hobbes: aritmetica politică și empirismul mercantil	51
4. Despre omul mediu ca decădere statistică a Omului obișnuit	59
5. Democrația ca piață politică sau de la democrația-piață la termocrație	67
6. Democrația-piață va fi fluidă sau nu va fi deloc: nomazi fluizi și depășiți vâscoși	85
7. Robinsoni pe roți și petro-nomazi	93
8. Cum bunul simț poate deveni mârșav: fordismul urii și industria resentimentului.....	99
9. „În memoria Becaței”, conferință despre populismul urban	109
10. Noua excepție franceză: un gigolo cultural	123

11. Cavalerii dizidenți ai profesorului Walras sau dreptul dezvirginării economice.....	133
12. Spre sfârșitul sau spre începutul Istoriei: iaurtiera clasei de mijloc sau eroismul lui fieșcine?.....	153
Note.....	163
Glosar pentru cititorul puțin versat în economia politică	181

„Adevărul – și dreptatea – cer calm și totuși nu aparțin decât celor violenți”¹.

G. Bataille

„Drepturile omului nu ne vor convinge să binecuvântăm capitalismul. Îi trebuie multă inocență sau șiretenie unei filosofii a comunicării care pretinde să restaureze comunitatea prietenilor sau chiar a înțelepților, formând o opinie universală – „consens” –, aptă să moralizeze națiunile, statele și piața ... Drepturile omului nu spun nimic despre modurile de existență imanente ale omului care deține drepturi. Cât despre rușinea de a fi om, nu o resimt doar în situațiile extreme descrise de Primo Levi, ci și în condițiile ne semnificative create de micimea și vulgaritatea existenței, care constituie obsesia societăților democratice, de răspândirea modurilor de existență și gândire pentru piață, de valorile, idealurile și opiniile epocii noastre. Ignominia posibilităților de viață care ne sunt oferite iese la iveală. Nu ne simțim în afara epocii noastre, dimpotrivă, facem neîncetat compromisuri rușinoase cu ea. Acest sentiment de rușine constituie unul

---

¹ Georges Bataille, *Literatura și răul*, trad. Vasile Zicenco, Editura Univers, București, 2000, p. 119. [Notele numerotate cu cifre romane din subsolul paginii aparțin traducătorului. Notele cu asterisc din subsolul paginii aparțin autorului. Notele de la sfârșitul documentului sunt dezvoltări, adesea ample, ale autorului.]

dintre cele mai puternice motive ale filosofiei. Nu suntem responsabili de victime, ci suntem responsabili în fața lor. Singura soluție este să ne comportăm ca animalele (să grohăim, să scormonim pământul, să rânjim, să ne zbatem) pentru a scăpa de josnicie: chiar și gândirea seamănă mai mult cu animalul muribund, decât cu omul viu, fie el democrat”.

G. Deleuze, F. Guattari

Ce este filosofia?ⁱ

ⁱ Gilles Deleuze, Félix Guattari, *Ce este filosofia?*, trad. Magdalena Mărculescu-Cojocă, Editura Pandora-M, Târgoviște, 1998, p. 108.

Avertisment

Să fie clar de la bun început că nu am nimic împotriva porcului – „acest animal special”^{*} cu grohăit fin, oricum mult mai rafinat decât noi în materie de simț tactil și de miros. Dar să fie clar, de asemenea: urăsc jinduirea zaharisită și fățarnicia umanitară a celor pe care prietenii noștri anglo-saxoni îi numesc „formal urban middle class” din era postindustrială.

De ce am ales sfârșitul deceniului 70 ca să inaugurez aceste crochiuri socio-filosofice ale democrațiilor-piață contemporane? Șaișoptistul matur nu va trebui să uite că pentru cititorul adolescent din epoca Mitterand, această dată e la fel de îndepărtată cum era pentru el războiul din Coreea de mai 68. Și că treizeci și șase de ani îl despart pe cititorul contemporan de primele discuri ale lui Bob Dylan, adică tot atât timp cât s-a scurs de la sfârșitul Republicii de la Weimar până la evenimentele din mai.

Agitația generoasă a anilor '60 se sfârșea pe atunci în ultimele vălușoare, cam la fel cum piscurile munților semeți se sting în contraforți și dealuri care se lasă cumin-

---

^{*} Despre porc putem consulta frumoasa carte scrisă de Claudine Fabre-Vassas, *La bête singulière* (Galimard, 1994).

și îmblânziți în pășuni și podgorii. Nu mai exista decât *post-stângismul*, Noaptea și crema Parisului, cu dansurile lor, vertijurile lor, bârfele lor, care îngăduiau stagnarea plăcută într-un tranzit ludic prelungit la nesfârșit și chiar joaca de-a arbitrii eleganței, fără a răspândi duhoarea de apostazie a ceea ce, cu câțiva ani mai devreme, a pretins să se impună ca „nouă filozofie”. Post-stângismul nu se dorea prea sastisit și se arăta petrecăreț, „rezonabil” de stânga și atent la ceea ce vor deveni „universalismele”. Nu era încă vorba de a împopoțona sistematic cu ghilimele termenii de „imperialism” și de „trusturi”, de a-i numi pe militanți „activiști” sau de a se indigna după modelul lui Jean-Paul Sartre, al lui Michel Foucault și al altor narco-stângiști ce asupreau cotidianul *Libération* cu ajutorul câtorva ocnași scăpați din închisori.

La sfârșitul deceniului, s-a petrecut o adevărată minune a Noptii, care a făcut ca Banii, Moda, Strada, Presa și chiar Universitatea să se zăpăcească laolaltă și să-și întrunească talentele pentru a da naștere acestui paradox: un *echilibru festiv*, iatac drăguț al „societății terțiare de servicii”, care urma să devină destul de grabnic cea a plictiselii, a spiritului de imitație, a lașității și, mai ales, a micului joc al pizmei reciproce – „*primul care se trezește îl invidiază pe celălalt*”.

E unul din falsele secrete ale vieții pariziene: orice găsculiță flușturistică, fie și nițeluș molâie, știe foarte bine că, dacă spuma Parisului dansează swing, de îndată „societatea civilă” începe să se zbânțuie. În special orice

sociolog cu puțină agerime a putut observa cu interes cum optimismul libertar se preschimbă prin putrezire înceată în cinism *libertarian*, devenit foarte repede suportul apropiat al Contra-reformei liberale ce avea să urmeze, și deriva expresiei „da, de fapt, ce vreau să spun...”, un vai-de-mine adolescentin, dar simpatic, în acel „să nu ne amăgim” al bobocului de la Științe politice.

Impostura pseudo-libertară a „haosului” și a „auto-organizării” merita o atenție specială. Cititorul uimit să descopere o analiză a haosului după descrierea unei nopți la *Palace*ⁱ nu trebuie să uite că unii susținători la modă ai Contra-reformei liberale vedeau în „Marea Piață” o manifestare a virtuților „creatoare” ale unui haos și își doreau să stârpească cât mai repede statul-providență, „structură risipitoare” și împovărătoare, moștenită din *al doilea val industrial*, ca să elibereze locul *celui de-al treilea val postindustrial*, ușor, urban, nomad.

Acești susținători pretindeau că au prins din zbor semnele Naturii – ordinea socio-economică se ivește la fel de firesc precum speciile cele mai înzestrate în vederea luptei pentru viață –, dar nu făceau decât să reia tradiția engleză a Aritmeticii politice și a unui control social la fel de ieftin ca foamea, în stare să îmblânzească „omul obișnuit” ca să facă din el creatura statistică a „omul

ⁱ *Palace* e un loc mitic al vieții mondene pariziene între anii 1923-1996. Fost teatru de revistă și cinematograf, în anii 1970, acest loc la care se referă autorul, e mai ales un club al „culturii underground”, reunind starurile lumii mondene, artiști, jurnaliști, afaceriști, cântăreți, universitari, sportivi etc.

mediu” al socio-politologilor. Omul mediu, care apare ca produs al unei puternice inginerii socio-politice ce a izbutit să preschimbe ceea ce Marx numea „țăranul liber din Anglia” în cetățean-standard, atom producător-consumator de bunuri și servicii socio-politice.

Să treci de la carne de tun la carne de consens și pas-tă formatabilă e, desigur, un „progres”. Dar cărnurile se strică repede: materia primă consensuală e, în esență, putrezicioasă și se preschimbă într-o unanimitate populistă de majorități tăcute, unanimitate care nu e nicidecum nevinovată. Pe acest populism clasic se altoiește un populism hipster – un *techo-populism* – care știe să-și arate postmodernitatea carnasieră, gata să repereze și să digere *best-off*-ul bunurilor și serviciilor planetei. Punctul de vedere al *techo-populismului* se exhibă de acum încolo fără complexe și dorește să împace două universuri spirituale: cel al băcanului de la colț și al contabilului-șef – „banu-i ban” – și universul *spiritualității administrative* –, cândva, ceva mai ambițioase – a Inspectorului de finanțe.

Cele două spiritualități merg de-acum mână în mână, sigure pe dreptul lor, distribuind ultimatumuri: „La ce sunteți bun? Ar trebui să vă fie rușine că sunteți atât de abstracți și de elitiști”, întărite, ba chiar scoase din răbdări de orice activitate care nu se lasă cuprinsă de orizontul mărginit al contabilului-șef și se arată, așadar, ca o provocare de neîndurat, adresată mizeriei „pragmatismului” contemporan de la care *techo-populismul* se revendică cu plăcere. Atingem aici un punct sensibil al

fățărniciei lui: el se simte insultat de tot ceea ce-l depășește și denunță ca „elitist” orice demers ce se îndepărtează fie și cât de puțin de tumultul său de „om al străzii” – de ceea ce s-a convenit să se numească „seriozitatea vieții” – și de neroada sa „dorință-de-comunicare”.

De aceea, pentru „democrații” noștri *techo-populiști*, învățământul e mereu prea scump pentru că, oricum, cretinizarea prin comunicare înlocuiește în mod avantajos încorporarea ierarhică de odinioară.

Chiar și o cunoaștere sumară a unor țări ca Germania, Anglia sau Franța ne arată, totuși, că epocile cele mai strălucitoare din istoria lor s-au ivit mereu dintr-o capacitate de a deschide spații puse la adăpost de cererea socială imediată, de ierarhiile existente și, prin urmare, apte să primească noi talente, fără distincție de clasă, pe scurt să adăpostească o aristocrație culturală care să nu fie cooptată pe criteriul familiei sau banilor.

Ghicim cu ușurință de ce *techo-populismul* măgulește josniciile și lașitățile omului mediu și mai ales cele ale avangardei sale tehnico-comerciale, ale acestor mici tâlhari de prin porturi, inițiați în econometrie, ale tuturor acelor prototipurilor puțin ispititoare, la care se lăcomesc institutele de prognoză, ale unor „mâncători de oameni” în 4 x 4, al căror simț critic nu îl întrece cu mult pe cel al unui limbric și care mestecă, cât e ziua de lungă, un „nu trebuie să visăm” sau un „eu, spre deosebire de ceilalți”.

Techo-populismul distinge cu grijă două „radicali-

tăi”: cea pe care o detestă – bănuită de a fi dușmana democrației, deoarece pretinde strădania de a scăpa bădăraniei și nerăbdării contemporane și nădăjduiește să abată scenariile socio-economice ale Băncii Mondiale – și cea ale cărei miasme puternice de majoritate morală le apreciază, cele de Bau-bau mediatic ce te trimite la zidul rușinii. Celor ce i-ar cere să definească prezentul new-age le va răspunde: „Este epoca Internetului, a asociațiilor de mame de familii video-dependente și a scaunului electric.” De aceea îi place să-și preschimbe Agripinele și Dinu Păturiciiⁱ și alți fanfaroni în niște Gavroche ai studiourilor de televiziune, care-i doboară pe „privilegiați” și se îmbuibă cu Cauze Drepte*.

Dar răul nu se oprește aici: ceea ce am spus despre indivizi e valabil și pentru popoare; orice protecție socială, orice noțiune de serviciu public „menținut artificial în afara pieții”, pe scurt orice drept istoric dobândit, trebuie să fie șters și *denunțat* ca un „privilegiu”^{***} care

ⁱ În text: „Les Thénardiens”, personajele negative din *Miserabilii* lui Victor Hugo, prototip al răului sau al caracterelor iremediabil distruse de relele sociale.

* De aceea filosofia și matematica, asociate de 25 de veacuri unei discipline cu totul străine vieții de zi cu zi – „viața de dincolo” –, constituie ține temute și urâte.

** Domnul de Closets e un specialist al acestui tip de denunț (Vezi cartea sa: *Toujours plus!*) [E vorba de un volum care a cunoscut un imens succes comercial în Franța. François de Closets, *Mereu mai mult!*, 1982, un atac la adresa sistemului de privilegii și a corporatismului din societatea franceză – n. trad.].

amenință marile echilibre și scoate din minți semnalele de avarie socio-economice ale Istoriei promise de către tehnopopuliștii din întreaga lume. Pentru că doar cântărindu-și greutatea „reală” – *econometrică* –, respingând cu hotărâre orice etalon „utopic și marxizant”, fiecare țară își va putea dobândi un loc de seamă pe panoul de onoare al prosperității mondiale.

Francezilor le-a luat multă vreme ca să priceapă că asta privește *pe toată lumea* – nu doar pe „țopârlanii” din Sud. De aceea, începând cu 1974, tehnopopulismul dă semne de îngrijorare: Franța trage la cântar, suferă de o obezitate simbolică, iar intolerabila „singularitate franceză” ajunsese, în urmă cu zece ani, o vorbă de duh obligatorie pentru tinerii belferi de la Institutul de studii politice.

Contra-reformatorii liberali – și mulți alții odată cu ei – se pot bucura: Franța se apropie simbolic de părțile sale de piață și mulți dintre intelectualii săi au avut o contribuție la asta. Republica nu mai are mândrie: acceptă în cele din urmă o soartă pe măsura mijloacelor sale – cea de subprefectură „democratică” a Noii Ordini Mondiale^{***}, care știe să îngenuncheze în fața unei opinii,

^{***} Tehno-populismul a obținut câteva rezultate strălucitoare în operațiunea de a „vedea cât cântărește cu adevărat” Republica: Promoțiile de la ENA [Școala Normală de Administrație – principalul rezervor de cadre al funcțiilor administrative și politice importante din Franța – n. trad.] au învățat să gestioneze „resursele umane” cu maximă eficiență, „bibanii” se înghesuie la finanță, lăsând pentru „plevușcă” Munca și,